

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

R. P. Ioannis Azorii Lorcitani, Societatis Iesv Presbyteri Theologi, Institvtiones Morales

In Qvibus Vnivers[a]e Qvaestiones ad Conscientiam recte aut prauè
factorum pertinentes, breuiter tractantur

Azor, Juan

Coloniae Agrippinae, 1602

4. De Peccatis cordis, oris, & operis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-14077

Cap. IV.

De peccatis cordis, oris & operis.

fit voluntaria, re ipsa per actum voluntatis expressum, requirit omnino, ut sit solum voluntaria indirecte, & implicite: leges autem, canones & iura voluntariam non habent aut iudicant omissionem, nisi cum quis alioqui precepto, vel lege compellitur ad aliquid faciendum: sicut eum qui tacet, consentire dicimus, quum alioqui loqui deberet: quamvis re ipsa, neque consentiat, neque dissentiat, nam consentit tacita quadam voluntate, quia tacentem pro consentiente, & loquentem habemus, quum loqui deberet.

Septimo queritur, An in sacra peccatorum confessione explicari debeant ij actus, qui sunt cum peccato omissionis coniuncti, an verò satis sit, solum omissionem confiteri. Quidam senserunt narrari debere eos actus, qui sunt omissionis causa. Ceterum probabilius existimo, nulla nos ad id lege compelli. Nam vel actus sunt per se alioqui boni, aut indifferentes, aut mali: si boni aut indifferentes, ipsa omissionis prauitate extrinsecus corrumpuntur, & inquinantur, & ideo satis est in confessione exprimere omissionem. Rem declaro: Titius tempore, quo sacrum audire debebat, equitavit, vel dormiuit, vel lusit, vel literis operam dedit, hæc non necesse est in confessione explicare, quia non sunt mala, nisi ex omissionis peccato, quo inter confitendum patefacto tota culpa detegitur. Si verò actus sint alioqui mali debet poenitens eos confessario referre, non quidem propter omissionis peccatum, sed quia sunt per se mali atque vitiosi: ut si tempore, quo sacrum audire deberes, furtum admitteres.

Octauo queritur, An grauitas peccati in omissionibus existat, ac pendeat ex bonitate actus, qui præmittitur? Respondeo, pendere, quoniam omisso est priuatio actus, qui fieri deberet. Si querat, an actus, qui est causa omissionis, ex eo quod sit bonus vel melior, minuat omissionis deformitatem, V. G. Titius sacrum omisit, quia ægrotum inuisit; Caius verò prætermisit, quia lusit, an Titius minus peccauerit quam Caius. Quidam respondent, minus peccasse. Sed dicendum est, reuera non minui omissionis deformitatem: tum quia alioqui ex bonitate actus posset ex toto auferri prauitas omissionis: tum quia macula, & foeditate omissionis polluitur actus, quauis sit alioqui bonus: sicut etiam electio, ex mala finis voluntate maculatur atque corrumpitur. Si secundo roget, an omisso, quæ est explicitè voluntaria, sit grauior ea, quæ tantum est tacite, & implicite voluntaria? Vtar exemplo: Titius in die festo rem sacram, & diuinam omittit, quia non vult Missæ sacrificio interesse, & rem diuinam audire: Caius verò omittit, quia alijs rebus implicatur, & rem sacram audiendam non curat. Respondeo, Titium per se grauius delinquere, quia omisso in eo est explicitè voluntaria. Si tamen Caius animaduertat se alijs rebus impediri, & ob hoc rem sacram omittere, & scienter nihil curet rem diuinam audiendam, tunc æque grauius peccat ac Titius, quia æqualiter scit, & nihilominus alijs se implicat rebus, & Missæ sacrificium re ipsa & facto prætermittit ac negligit.

PRIMO queritur, Quomodo accipi debeat eadem diuisio atque distinctio peccatorum, qua alia dicuntur esse cordis, alia oris, alia operis? Respondeo, hæc peccata accipi posse dupliciter: Vno modo, ut singula sunt per se perfecta: & tunc peccata cordis dicuntur ea, quæ in ipsa voluntate, siue ratione complentur, qualia sunt odium Dei, vel proximi, hæresis, inuidia, ira, superbia, contemptus, auaritia, ambitio, iudicium temerarium. Ea verò peccata oris sunt, quæ in sermone consistunt, & in eo consummantur, cuiusmodi sunt detractio, mendacium, periurium, falsum testimonium, conuiuium, maledictum coniectum in Deum vel eos, quos in sanctorum numerum Ecclesia retulit. Porro ea peccata dicuntur esse operis, quæ opere perficiuntur, ut furtum, latrocinium, homicidium, veneficium, proditio patriæ, adulterium, stuprum, ad scortum accessus, incestus, rapina. Altero modo hæc peccata possunt accipi, quatenus peccata cordis vel oris sunt veluti quidam progressus ad opus. Peccatum enim, quod consistit in opere, ortum habet ex corde, & tunc voluntas & cupiditas furandi vel occidendi alterum, dicitur Peccatum cordis siue cogitationis, quia est furtum vel homicidium affectu, vel voluntate susceptum. Pari ratione, alteri furtum, homicidium vel adulterium suadere, est peccatum oris: & tunc peccata cordis vel oris sunt veluti initia & origines, fontes vel causæ eorum peccatorum, quæ opere consummantur: immò opus ipsum est obiectum, finis, & materia cogitationis, locutionis quæ, siue sermonis.

Secundo queritur, An prædicta peccatorum genera sint inter sese specie, & natura distincta? Respondeo, specie differre peccata, quæ in voluntate ipsa consummantur ab ijs, quæ verbo aut opere complentur: quoniam quancumque talia sunt, re obiecta & materia differunt. Nam ambitio, superbia, contemptus, odium, ira, inuidia, hæresis, quæ sunt peccata cordis, specie distinguuntur à contumelia, detractio, conuiuium, maledictio, periurio, mendacio, quæ verbo perficiuntur, & à furto, adulterio, homicidio, quæ in opere, & facto consistunt. Quancumque verò peccata cordis vel oris respectum, & ordinem habent ad opus, quia sunt causæ, & origines malefactorum siue malorum operum, tunc peccata cordis, vel oris, à peccatis operis specie non differunt, ut voluntas, cupiditas, & desiderium furandi eiusdem speciei est, cuius est furtum: & persuadere alteri adulterium, in eadem specie, in qua adulterium, reponitur.

Tertio queritur, Quo pacto peccata cogitationis multiplicentur specie, vel numero? Respondeo, specie multiplicari ex diuersitate obiecti, siue materiæ specie distinctæ, tamen si vnus numero sit voluntatis actus; veluti si Titius velit Caium occidere, & vniuersa eius bona surripere, et si vnus est voluntatis affectus, sunt duæ tamen peccati prauitates specie diuersæ. Deinde, ex obiecto & fine, specie, & ratione diuersis, peccatum cogitationis specie distinguitur: quemadmodum si Ti-

S. Th. 1. 2.
q. 72. ar. 7.

Matth. 15.

rius velit furari, vt habeat, quod donet meretrici. Item quando in obiecto, & materia sunt simul duæ contra rectam rationem prauitates, peccatû cordis est etiam specie diuersum, quale est, si Titius velit rem sacram furari, aut post votum castitatis Deo nuncupatum cum scorto rem habere, clericum occidere, vel in templo alterum necare: Numero verò multiplicantur peccata cordis etiam ex parte obiecti siue materia, licet vnus alioqui voluntatis sit actus: vti est voluntas mala habens respectum, & ordinem ad duo obiecta numero distincta. Quemadmodum enim actus inter se specie distant, per obiecta specie diuersa, ita etiam ex obiectis numero distinguuntur: Quo modo si Titius eodem actu velit occidere tres homines, aut tria furta committere, est triplex peccatum, siue furti, siue homicidij. Et eadem ratio est de peccatis omissionis; vt si quis vna voluntate velit Missæ sacrificio abesse tribus diebus festis, aut trium dierum ieiunia ieiunia prætermittere, aut tria vota, quibus tenetur adstrictus, violare. Ex his omnibus intelligi potest, quantæ prauitatis sit voluntas, qua quis vult necem omnium hominum, aut qua vult omittere ieiunia in tota Quadragesima ieiunia. Obseruandum autem est, obiecta debere esse integra per se, ita vt vnus non sit pars alterius, nec omnia tanquam partes, totum aliquod constituent: tunc enim non sunt obiecta numero diuersa. Hinc quoque perspicue intelligitur, quid dicendum sit de eo, quod querit, & tractat Nauarrus, *An si Titius velit occidere Caionem cum tota eius familia, duo tantum peccata homicidij committat voluntatis affectu, an verò tot homicidia numero, quot sunt homines in familia.* At ille non esse tot homicidia, quot sunt homines; quia tota, inquit, familia in iure, vna persona reputatur. *leg. 1. ff. si familia furum fecisse dicatur.* Deinde, quia familia est multarum personarum collectio; sicut domus est quoddam totum ex multis rebus tanquam ex partibus constitutum. Quare si quis veller domum comburere, vel omnes certæ alicuius Bibliothecæ libros furto surripere, aut tritici ingrem aceruum, aut magnû aliquem aureorum cumulum furari, aut ouium totum gregem, vel totum bouum, aut equorum armentum abigere, vnum tantum peccatum admittere diceretur. Verum enim uero hæc Nauarri opinio mihi non omni ex parte placet. Primum, quia vt dixi, Peccata numero distinguuntur ex obiectis: ergo si quis velit sex, vel septem certæ familie viros occidere, tot numero homicidia voluntate committit, quot sunt viri, vel homines. Præterea, fingamus, in familia Caij esse Clericû, neque id ignorare Titium, cum vult & machinatur familie totius interitum, certè negari nõ potest, eiusmodi affectum, & voluntatem ea ratione, qua fertur in personam Clerici esse sacri legæ. *Accedit his, quod singuli familie homines, sunt integra per se obiecta homicidij, & ideo tot necesse est, vt sint homicidia, quot sunt homines occisi.* Nec argumenta Nauarri vllam vim habent. Domus enim est quoddam totum ex multis rebus, tanquam partibus constans; *personæ verò familie quamuis iuris fictione dicantur vnam personam, videlicet fictam efficere; non tamen verè, & re ipsa dici possunt vna persona.* Idem dicendum de eo, qui vult omnes Bibliothecæ libros furri-

Nauar. in Manual. c. 6. n. 58.

perè, aut ingrem tritici cumulum furari, aut gregem ouium, vel porcorum abigere, quod dixi de eo, qui veller domum totam exurere: in his enim omnibus vnum tantum peccatum est: quia oues vel porci vnum gregem, & plures boues vnum armentum, & plures libri vnam Bibliothecam, & plures nummi vnum cumulum efficiunt: peccatum igitur in his singulis est vnum quamuis eo grauius, & maius quo materia peccati maior est.

Quartò queritur, An peccata voluntatis interna temporis interruptione multiplicentur: Vt si Titius velit Caium occidere, & deinde dormit, vel nihil de Caij cæde cogitat ad alia distractus, & postea expergefactus, vel ad seipsum reuersus, iterum vult, & operat interitum Caij, *Queritur an sint duo numero peccata, an verò vnum tantummodo?* Duæ sunt opiniones: Vna docet, peccata voluntatis in vniuersum temporis interruptione multiplicari. Hoc aperte videtur docuisse S. Thom. 2. dist. 42. quest. 1. art. 1. Armil. Peccatum. nu. 4. Tab. Peccatum. 1. quest. 8. Mai. 4. d. 15. quest. 29. ff. ex qua definitione Antoni. part. 2. Tit. 5. cap. 1. §. 10. Cui sententiæ plurimum fauet & ratio: quia ad vnitatem morus, & actus requiritur vnitatem temporis. Nam si quispiam apertis oculis cernat, & deinde non videat, ac post paululum temporis iterum cernat, erunt duo actus: alioqui enim quod semel interijt, idem per naturam rediret, quod fieri nequaquam potest. Ergo duæ sunt voluntates numero distinctæ, si quippiam volo, ac deinde cesso, & post moram temporis iterum volo. Deinde, quia dubitari non potest, quin sint duo numero peccata, si Titius odio Caium habeat, vel ei inuideat, ac deinde ab eo actu desistat, interualloque temporis elapso odium renouet, aut inuidiam reuocet. Postremò, quemadmodum peccata externa semel admitta, si iterentur, verè sunt plura, & augentur numero eodem modo & peccata, quæ voluntatis affectu consummantur, toties multiplicantur, quoties interiectu temporis repetuntur. Altera opinio tradit peccata cordis interna multiplicari, quando, postquam sunt per contrariam voluntatem interrupta, replicantur. Exemplum est: Si Titius postquam necem, & interitum Caij concupiuit, ac deiecit animo, ab ea voluntate per poenitentiam recessit, & iterum deinde concupierit, erunt duo numero peccata, si tamen priorem voluntatem non exuat, ac deponat, ac interim dormiat, vel nihil de nece Caij cogitans negociatur, & postea iterum Caij cædem exoptet, vnum erit peccatum, quia prior voluntas licet non actû, habitu tamen permanet; & id eo secunda voluntas accedens priorẽ non multiplicat, sed confirmat. Sicut (inquit Caietanus) lumen denuo productum, & prior accedens auget antiquum, non autem facit aliud. Ita sentiant Caiet. ap. pascalem tom. 1. tract. 31. qui est responsionum 17. responsione 15. ad 2. dubitationem. Nauarri. in Manual. cap. 6. num. 16. & de poenit. dist. 5. cap. consideret. num. 42. & sequentibus. quamquam Caietanus, Nauarrius ex parte tantum sequitur: fatetur enim peccata, si sint ex ijs, quæ in voluntate complentur, verè fieri plura solo temporis interiectu, cuiusmodi sunt odium, superbia, inuidia, heresis, delectatio morosa, iudicium temerarium, ambitio: ea verò, quæ factio vel verbo perficiuntur, cuiusmodi est deſide-

rium,

rium, cupiditas & voluntas mali aliquid perpetrandi, non multiplicari sola temporis interruptione, nisi prior etiam voluntas muteatur. Probat Caietanus, & Nauarrus suam sententiam simili exemplo: si quis enim legem iter faciat voluntate, & studio certæ cuiusdam rei faciendæ, toto tempore, quo durat iter susceptum, permanere quoque prior voluntas videtur, quæ licet millies in itinere repetatur, & redintegretur, confirmari dicitur, multiplicari non item. Quibusdam recentioribus prima opinio magis ardet multis de causis. **Tum**, quia peccata quæ in voluntate complentur, verè sunt multa, cum lapsu temporis replicantur, vt rectè dixit Nauarrus: **tum** etiam quia in vniuersum actus voluntatis, si ad aliquod tempus esse definat, idem numero non redit, sed similis: manet autem aliquando voluntas in aliquo eius effectu, vt cum ex voluntate, & studio aliquid faciendi iter suscipimus. Cum autem voluntas in effectu suo persistit, tam diu perdurat, quam diu permanet effectus. Et huiusmodi voluntas dicitur confirmari, quoties effectus, licet plurimi sibi inuicem connexi, & coniuncti succedunt: ego tamen existimo prædictas duas opiniones facile conciliari posse in hunc modum; id est, peccata, quæ in voluntate perficiuntur, cursu temporis multiplicantur, cum iterantur: quod dixit Nauarrus, & hoc Caietanus non negauit; **Secundo** voluntas aliquid faciendi vel omittendi, quæ facta complentur vel omissione, quandocumque habet effectum, quem facit, quamuis multiplicetur, effectu eodem manente, non continet tot merita, vel peccata, quot repetitiones, & hoc est, quod docere voluit Caietanus: vt si longam peregrinationem sponte suscipias, & in itinere voluntatem sæpius replices: vnum est tuum meritum in vna longa peregrinatione; sic etiam si vnum quid fureris, & dum furaris, voluntatem repetis, vnum est furtum; quia voluntas furandi in furto completur, & ideo mala est, quia furtum est malum, parum refert, fureris ex vna voluntate, an ex voluntate sæpius iterata, & hoc etiam dicit prima opinio. Ex his omnibus intelligi potest, quid respondere oporteat ei quæstioni, qua queritur, quo pacto huiusmodi malæ voluntates sint in confessione sacerdoti explicandæ quando sunt peccata numero distincta: nam cum peccatorum numerus exprimi debeat, multiplicatam voluntatem sacerdoti in confessione oportet exponere: sed quia sæpe vsu venit, vt difficile sit tot voluntates repetitas memoria retinere; ideo satis est poenitenti, quæ intercessit, temporis moram, & diurnitatem declarare, si id adijciat, se voluntatis affectum toto eo temporis spatio sæpius iterasse.

Quintò queritur, quando & quo modo peccata, quæ sermone complentur, numero augeantur? **Respondeo**, specie fieri multa, & augeri numero, quando verbum seu sermo dirigitur, & refertur ad obiecta specie diuersa, veluti si Titius contumeliosè Caium compellet hæreticum, latronem, adulterum, tria peccata contumeliæ committit specie distincta. Præterea, si vnus homo hæresim, maledictum in Deum, & falsum testimonium dixerit, tria erunt peccata. Item si sermo terminetur in obiecto vno quidem, sed duplici prauitate

corrupto, erit etiam in duplici specie: vt si alteri per contumeliam appelles rerum sacrarum furẽ. **Quæres**, an numero plura fiant hæc peccata, si vno iræ impetu per iniuriam quis compellet alterum ter, aut quater latronem: item si quis maledixerit Deo, & certo alicui sancto, an sint duo peccata numero distincta, an vnum solummodo? Nauarrus videtur docere, non multiplicari numero peccata, si bis, aut ter eodem continenter sermone aliquem compellaueris furem: nec augeri numero conuitia, vel maledicta pro numero eorum, quibus obijciuntur. Vt si quis, inquit, maledicat simul Deo, & duodecim Apostolis, nõ erit nisi duplex maledictum in Deum, & Apostolos. Sed quidam Nauarrum oppugnant: non est, inquiunt, cur qui vno sermonis impetu ter mentitur, vel peierat, vel maledicit, tria peccata non committat, si is etiam, qui alium contumeliosè latronem, & hæreticum, proditorem, & sicariũ appellat, tria vel quatuor peccata perpetrat. Itẽ non est maior ratio, cur qui vno ictu occidit tres homines, tribus se peccatis obstringat, quàm is, qui vno sermone maledicit Deo, S. Petro & S. Paulo: quoniam sicut trium hominum cædes ex obiectis numero diuersis distinguitur, licet sit vno ictu patrata, sic etiam maledictum in Deum, S. Petrum, & Paulum coniectum, per obiecta numero distincta se iungitur, quamuis quis simul tribus maledicat. Ex quo etiam efficitur, vt si quis maledictum in Deum, & in duodecim Apostolos conferat, tot criminum culpam contrahat, quot sunt personæ sanctæ, quibus obiecerit maledictum. Quod & ratione & argumento conficere nituntur, quia hæc peccata verbo complentur: ergo sicut si ter mentiatis, tria peccata committis, quoniam singula suo verbo consummantur, ita etiam si ter quempiam latronem dixeris, tria erunt peccata, quia vnum quodque illorum est eodem verbo, ter tamen repetitò consummatum. Præterea, si cum primùm eum latronem nominasti, semel peccasti: ergo etiam cum secundo, & tertio contumeliam repetisti: non enim est maior ratio de primo, quàm de secundo, & tertio. Ego verò in hac parte cum Nauarro, in vno conuenio, in altero dissentio: **conuenio** quidem in hoc, quod existimo, si quis ter, vel quater, vel sæpius continuato sermone alterum latronem compellet, vnum esse peccatũ contumeliæ, quia vna est pugna, rixa, contentio vel lis, & tres illi actus, licet sint mali sunt tamen partes vnius pugnæ, rixæ, contentionis vel litis: ita etiam si quis cum altero dimicet, & eum ter, vel quater pugno percutiat, aut vulneret, vnum est peccatum, quia vna est pugna, cuius sunt partes vulnera. sic etiam si quis vnũ post alterum librum furrupiat & totam Bibliothecam expilet, vnum est furtum, licet deterius, quo plures libri furrupiantur: pari ratione si quis alteri verberet centies, aut millies continuato opere, vna est verberatio, sed eo grauior, quo sæpius alter verberatur: item furatur quis rem vnam, sed eam dum defert, sæpe deponit, & sæpe refumit, immò dum defert, alius ei furatur, & eam ipse mox recuperat, & deportat, quousque ad locum destinatum peruenit, vnum est furtum, quia non est completum, donec in loco destinato reponit. In altero verò à Nauarro dissentio, quod puto

Nauar. in
Mat. c. 6.
n. 17. & 18.

plura esse peccata, si quis vno sermone in Deum, & plures sanctos homines maledicta conijciat, qui plures contumelia afficit, sicut si vno icu vulneraret, vel occideret plures. Ex his perspicitur non à verò abesse Gloss. d. 31. q. 2. dicentem: *Qui vno impetu in iudicio ter appellauit, semel appellasse cõseitur. Itẽ in l. cum quaestio, c. De legatis, §. sed et alia, dicitur: Qui eandem rem cupiam in testamento bis, aut ter legauit, perindẽ est, ac si semel legauerit.* Quidam, de quibus paulò ante iã dixi, respondere contendunt non semper argumẽtum vim habere in foro conscientie, ex hoc, quod locũ, & vim habeat in foro exteriori, vbi quod attinet ad sententiam ferendam, pro eodẽ iudicatur semel aut sapius, vno impetu aut cõtinuato actu iudicem alium appellasse: & pro eodem, si quis alteri eandem rẽ semel aut sapius eodem testamẽto legauerit. Quod verò ad culpã spectat in foro conscientie, non est, inquit, idẽ, si quis alterum semel latronẽ appullet, ac si bis, repetito & continuato sermone: sicut non est idem semel mentiri vel peierare, vel falsum testimonium dicere, quod bis teruẽ cõtinuato sermone: quia secundum mendacium, vel periurium, vel maledictum in alium, suam habet per se prauitatem, nec eam accipit à primo. *Ceterum* quidquid illi dicant, prædicta Glossa in vtroque foro locum habet, quia si vno continuato sermone ter, vel quater mentior, vel peiero in eadem re, & materia subiecta, vnum peccatum censetur, quia tria mendacia, siue tria periuria, sunt vnus continuati sermonis partes, & sermo in vltimo mendaciõ siue periurio perficitur.

Sextò quaeritur, Quo pacto peccata, quæ opere consumuntur, specie vel numero fiant multa? *Respondeo*, compertum esse, ea ex obiectis specie diuersis numero augeri, veluti adulterium, furtũ, homicidium. Itẽ, ex obiecto plures specie distinctas prauitates habente, vt furtum rei sacre, vel si quis voto castitatis adstrictus cum sorto rem habeat: Item ex obiecto & sine specie diuersis: vt si Titius Caium interimat, vt sibi bona eius vsurpet. *Deindẽ*, hæc peccata plura numero sunt, tamen vnus sit actus, modo respectum, & ordinem habeat ad obiecta numero differentia, sed cõtra rectam rationem; vt si Titius vno teli iactu duos simul homines occidat. Præterea, cum hæc peccata factò consumuntur, tot sunt numero, quot actus sunt vnus post alterum: quemadmodum si quispiam bis teruẽ subinde fœminam sibi nõ nuptam cognoscat: nam post consummatum primũ actum, qui sequitur est omnino alius & diuersus sua per se turpitudine malus atque vitiosus. *Quæ res*, an Titius si tria adulteria, vel tres simplices fornicationes admittat cum tribus fœminis rem habens, explicare in confessione peccatorum debeat se rem habuisse cum tribus fœminis seu nuptis seu matrimonio solutis; an verò satis sit fateri se tria adulteria, vel tres fornicationes admisisse? *Ratio* dubitandi est, quia fornicatio, vel adulterium potest ter cum eadem fœmina cõmitti, aut ter cum tribus fœminis. *Respondeo* nihil referre, modo numerus fornicationum, vel adulteriorum exprimat, sit eadẽ fœmina, an diuersa. quoniam fornicationis, vel adulterij deformitas non habet diuersam cum recta ratione repugnãtiam ex hoc, quod sit cum eadem, vel diuersis fœ-

minis, eiusdem tamen status, & conditionis. *Docent* Maior. 4. d. 17. q. 4. & Nauarr. in Man. c. 16. n. 5. tam grauius peccare eum, qui decies cum eadem fœmina rẽ habeat, quam eum, qui decies cum decem fœminis eiusdẽ conditionis, & status rem habeat. *At, inquit*, qui decẽ fœminas cognoscit, causa est, vt decẽ fœminarum peccet, quod locum non habet in eo, qui decies ad eandem fœminam accedit. *Respondeo* hunc esse causam, vt eadem fœmina decies peccet, sicut ille decem fœminas ad peccandum induxit. Item cum dicimus tam grauius peccare, qui decies cũ eadem fœmina rem habet, quam qui decies cum decem fœminis, id intelligimus locum habere, si in cæteris sint pares: vt sicut decẽ fœminas ad libidinem inuitat hic, sic ille inuitat decies eadẽ fœminam ad luxuriam peccatũ. *Secundò* Quaeritur: An actus, qui præcedunt, comitantur, vel consequuntur peccata, sint delicta numero distincta, quales sunt multi actus, qui vnũ, & idem luxuriam peccatũ præcedere, comitari & consequi solent. *Respondeo*, aliquando actus tales per se esse malos, aliquando indifferentes. *Exempli causa*, Titius arma capit ad Caium interficiendum, domo exit, & dum rure eum quaerit, fata aliena graui cum proximi detrimento cõculcat: arma capere, domo egredi, & rursus petere, actus sunt per se indifferentes, & ideo sunt mali duntaxat extrinsecus ob finem malum animo conceptum, eadem nempe Caij: atq; huius generis actus minimẽ necesse est inter confitendum explicare, cum careant prauitate ab ea, quæ est finis destinati, & optati nempe Caij: diuersa. *At verò aliena segetis concultatio est per se mala, specialiter à recta ratione dissi-*dis; quare est aliud peccatum specie diuersum, ac propterea necessariò in confessione sacerdoti narrandum: eodem modo de peccatis luxuriam iudicandum est. Nam idem libidinis crimen opere perpetratum solent præcedere, comitari, vel cõsequi multi alij actus aliquando per se medijs, & indifferentes, aliquando ex se obsceni & turpes: certum & exploratum est, in differentes in confessione peccatorum minimẽ declarari, & patefieri oportere: qui verò actus sunt per se turpes, & vitiosi, verè sunt peccata, & iuxta aliquorum sententiam numero distincta ab eo peccato, quod in turpi cum fœmina cõgressu consumuntur: talia sunt verba obscena; osculauẽ, amplexus vel tactus impudici, & proinde in confessione, inquirunt, referri & exponi debent cum sint alia peccata. *Sed quòd* ijactus ferè plerunque intelliguntur vnã cum ipso concubitu in confessione explicato: ideo aiunt, nõ est necesse vt per se singularim exprimantur: is enim, qui penitentis confessionẽ excipit, eos actus simul audisse videtur vnã cum ipso concubitu audito. Hoc enim idem accidit in omnibus alijs peccatis: vt si sacerdos alteri confiteatur, cui notus est, non cogitur fateri se esse sacerdotem, cum se accusat de castitate à se grauius violata: tunc enim circumstantiam personæ explicare non est necesse, neque ob aliud, nisi quia ea nota est ei, qui eius confessionem excipit; & quia cum se fatetur contra castitatẽ peccasse, hoc ipso intelligitur esse peccatũ sacerdotis, qui se vnãq; castitatis voto tenetur obstrictus: ego tamen aliter existimo, videlicet oscula, amplexus, verba & tactus obsceni & impudici, qui

antecedunt, comitantur vel consequuntur turpem congressum, nisi aliunde specie differant à concubitu, numero non distinguuntur, quoniam sunt partes ipsius concubitus, initia, vel complementa, vel cause, sicut cum quis vulnerando occidit alterum, vulnerare malum est, sed vnum est peccatum, quoniam vulnus est causa necis: si alium vulneres, & post temporis intervallum ille pereat ex vulnere, sufficit si consteatis illum à te fuisse interemptum. Pari ratione te obiecisti periculo adulterij, & ideo commissisti, vnum est peccatum, quoniam periculum licet malum sit, at in hoc casu est tantum causa adulterij: vnde colligo rectè Iuriconsultos, videlicet Bartolum, Ioannem Andream, & alios, quos omnes citat ac sequitur Naur. de penit. dist. 5. cap. consideret. num. 46. & sequentibus. & in Mau. 2. 6. num. 17. & 18. eum, qui per totam noctem ludit, cum pluribus contra legem id prohibentem, semel tantum luisse videri. Item qui contra legem verantem ne aliquis secum ducat plures tribus famulis, duxerit viginti, perinde est ac si vnum tantum famulum ducat, ultra legis præscriptum. Si quis etiam tribus vulneribus continenter inflictis clericum percutiat, in vnam duntaxat excommunicationem incurrit. Præterea si quis rem alienam surripiat, quã cum in domum suam deferret, furatus est alius, & postea ipse recuperat, vnum tantummodo furtum admisisse iudicatur; & tamen recuperando rem furtivam, iteravit furtum. Adhæc, in c. Cum pro causa, de sententia excommunicationis, tanquam certum ponitur, in vnam duntaxat excommunicationem eum incurrisse, qui clericum in dormitorio verberavit, & verberando traxit per claustrum: ergo peccata exteriora numero non multiplicantur; quamvis continenter repetantur, quandoque sunt initia, complementa, cause, vel partes alicuius alterius peccati, in quo connectuntur, vel terminantur.

Cap. V.

De varijs cogitationis, & cordis peccatorum generibus.

Hactenus sæpè dixi, esse certa quædam peccatorum genera, quæ interiore voluntate complentur: ideo hoc loco de his singulis peccatorum formis quàm breuiter ac succincte fieri poterit, disputabo.

Primo quaeritur, quo pacto peccata interno voluntatis affectu committantur? Respondeo, id multis ac varijs modis contingere. Quod vt plenius percipiatur, animaduertere hoc oportet: res primò quidem in corporis sensu incurunt: quæ res sensibus perceptæ ipsum appetitum animalem deinde, vel sui desiderio excitant, & permouent, vel quadam voluptate, & suauitate delinunt. Mox è sensibus transuolant ad imaginandi, cogitandi & memorandi vim & facultatem: vnde rerum memoria, imaginatione, seu cogitatione quippiam concupiscimus, optamus, aut in aliquo delectamur: Tandem res in mentem veniunt, atque eius intelligentia conceptæ, in appetitu rationis, quæ est voluntas, sui desiderium excitant, vel sua incunditate suauitateque delectant. Quare peccata, quæ interius animo, & vo-

luntate admittuntur, vel ad desideria, vel ad delectationes pertinent. Sub desiderio & cupiditate malorum, comprehendimus amorem, voluntatem, intentionem & electionem cuiuscunque mali: & proinde odium etiam tanquam amori contrarium: sub delectatione verò complectimur gaudium & lætitiã, quam quidam alij fruitionem appellant, & quamcunque tristitiam sine dolorem, qui delectationi aduersatur. Secundò est animaduertendum, Desiderium esse actum, quæ est voluntas mali aliquid faciendi ex deliberatione rationis. Vnde desiderium est cupiditas perueniendi ad opus. V. G. desiderium furandi est voluntas complendi furtum: desiderium necandi hunc vel illum est voluntas perficiendi homicidium. Delectatio verò potest esse peccatum, tum ea, quæ capitur ex re, tum ea, quæ ex recordatione præteritorum, vel ex cogitatione futurorum, vel ex imaginatione eorum, quæ licet facta fuerint, aut fieri possint, aut etiã fieri nequeant, tanquam presentia fingimus atque mente concipimus. Delectamur igitur aspectu, sermone, auditione, gustatu, odoratu, & tactu rei. Item imaginatione multarum rerum, & deniq; ipsa etiam rationis, & mentis cogitatione. Porò delectatio in hoc à desiderio differt, quod desiderium est voluntas complendi siue perueniendi ad opus externum; delectatio verò, & potest ad opus referri, quia spe & desiderio mali aliquid faciendi delectamur: & potest etiam vniuersa compleri absque ordine, & respectu ad opus: vt si quis rei turpis cogitatione delectetur absque omni prorsus voluntate, & cupiditate turpe aliquid exterius faciendi: sæpè enim vsu venit, vt rerum inaniam, quæ fieri non possunt, cogitatione oblectemur: sicut etiam sæpè fictis, & commentitijs fabulis delectamur.

Secundò quaeritur, An subiti voluntatis motus, qui omnem rationis vsu præcurrunt, sint peccata? de hac quaestione tractant Arist. li. 2. tract. 2. 8. cap. 1. & 2. Alex. p. 2. q. 108. m. 2. & seq. S. Tho. q. 7. de malo ar. 7. ad 8. & 2. d. 2. q. 3. a. 2. & d. 21. q. 1. a. 2. ad vlt. & 3. p. q. 41. ar. 1. ad 3. & Dur. 2. d. 21. q. 1. & alij multi. Duas in hac re inuenio opiniones. Prima est, quæ docet esse peccata eos motus, qui imaginationem, quæ res absentes concipimus, consequuntur: at omni culpa vacare eos hominis motus, qui voluntatem & rationem præueniant, sensus tamè corporis externos, hoc est subitam rei sensibus obiectæ notitiam, aut rei præsentis repentinam cogitationem, aut vitalis, siue altricis facultatis naturalis actiones comitantur, aut subsequuntur. Hæc fuit aliquorum ex antiquis Theologorum sententia: qui ea ratione nitebantur, quod motus, qui imaginationem rei absentes consequuntur, licet rationis vsu anteuertant, possunt tamen ab ea impediri, hæc enim si sollicitè, attente, & diligenter inuigilet, imaginationem in officio continet, ne turpe quid absens fingat, aut cogitet: quod si non faciat, causam dat motuum, qui imaginationem consequuntur: & ideo eiusmodi motus ipsius rationis & voluntatis culpa existere, & in animu obrepere dicuntur. Licet enim per se, & directò non sint voluntarij, indirectò tamen, & in sua origine & causa antecedenti voluntarij sunt, possent enim per rationem impediri, & repelli: At ve-